

Bouwen voor competentiegericht onderwijs

De architect zal veel eerder moeten aanschuiven

Gevarieerde werkvormen

Vraagt competentiegericht onderwijs om andere, nieuwe vormen van schoolgebouwen? Zeker! Maar veel meer vraagt het erom de architect al in een heel vroeg stadium bij nieuwbouwplannen of voorgenomen verbouwingen te betrekken.

Het duurt even, maar dan heb je ook wat. Na anderhalf uur verhitte discussie ligt er een omschrijving voor het nieuwe schoolgebouw op tafel, voor het op competentiegericht onderwijs (CGO). Het 'bedrijfsverzamel-schulgebouw', inclusief een 'back-office' voor docenten en medewerkers. Een school met niet alleen de inmiddels ingeburgerde leerwerk-

plekken als een kapsalon, een garage en een restaurant (een 'restaurant'). Maar een school met bijvoorbeeld ook een vertaalbedrijfje Grieks-Nederlands en een bureau voor journalistieke producties. Want het CGO raakt alle onderwijsvormen, dus ook havo, vwo en gymnasium. Meer nog, het kan ook ouderen een plek bieden om te blijven leren en aan nieuwe

competenties te werken. Een leven lang leren. De kreet is van jaren her, maar krijgt in het nieuwe, op CGO gerichte onderwijsgebouw, een eigen plaats.

Rijk aan variatie

De aan deze omschrijving voorafgaande discussie wordt gevoerd door de architecten

Praktijkruimte Kennemer College Beroepsgericht, Heemskerk

Prototype vervaardigen van nieuw product

Groenhorst College, Nijkerk

Alfons Hams van Spring Architecten, Marjolein Bosscher van het bureau Sluijmer en Van Leeuwen, Jaap Nieskens van SP architecten en onderwijskundige Elisabeth van Elsen van bureau M3V. Alle vier betrokken bij de studie van BNA Onderzoek: 'de Competentiegerichte Leeromgeving' (zie kader). En alle vier onderschrijven ze de aftrap van Alfons Hams: "Het schoolgebouw zelf mag nooit, en zeker niet bij het streven naar op competentie gericht onderwijs, in de weg staan. Ruimten mogen nimmer beperkend werken." Een flexibel gebouw dus, dat in de tijd veranderende wensen en verlangens van docenten en leerlingen moet aankunnen. Een gebouw rijk aan variatie, aan afwisseling en in het bieden van verschillende onderwijsmogelijkheden. Waarin, in de woorden van Jaap Nieskens, "geoefend kan worden met de leerruimten, maar", stelt hij gelijk, "waarbij de architect wel een uitspraak heeft gedaan over de vorm. Anders ontstaat er slechts een black box." Om dat te kunnen is inzicht in en overeenstemming over de rol van de opleiding hoogst noodzakelijk. Over de wijze waarop de leerlingen worden voorbereid op hun toekomstig bestaan. Over de manier van kennisoverdracht en het proces waarin (werk)ervaringen worden opgedaan. Elisabeth van Elsen beschrijft het als "drie raderen, die geacht worden in dezelfde richting en met dezelfde snelheid te draaien. Het eerste rad is de organisatie, het tweede de onderwijsvorm en het derde de huisvesting. Zodra één van die drie niet synchroon loopt, stukt de school." Ze vertelt dat zij zelf vaak betrokken wordt wanneer een van de raderen is vastgelopen en ziet daarin ook een rol weggelegd voor architecten. "Problemen onderzoeken, nadenken over oplossingen en dat vooral in heel nauwe samenwerking met bestuur, docenten en leerlingen

te doen, is bij uitstek hen toe te vertrouwen." Marjolein Bosscher valt haar bij: "Hoe vaak maak ik niet mee dat door het stellen van vragen, en vooral het doorvragen, het Programma van Eisen sterk wordt aangepast. Maar ook hoe de architect herhaaldelijk gezien wordt als een medium tussen het schoolbestuur en de docenten. Het bestuur heeft zich een bepaalde richting ten doel gesteld en gaat er vanuit dat de docenten deze klakkeloos volgen. Dat gaat nog wel eens mis. Docenten verliezen hun vertrouwde omgeving, zien hun werkwijze opeens ter discussie staan en zijn dan niet altijd geneigd de ingezette koers te volgen. Wanneer wij dan met hen willen praten over de ruimtelijke consequenties, hebben we eerst de zorgen en de twijfels bij hen weg te nemen."

Hoe eerder hoe beter

Het op competentie gerichte onderwijs vergt dermate grote veranderingen, voorzien de gesprekspartners, dat samenwerking tussen alle betrokkenen niet vroeg genoeg kan beginnen. Veel van de leer- en werkervaringen zullen buiten het traditionele schoolgebouw worden opgedaan. Binnen bedrijven, op bibliotheken en bij andersoortige organisaties. De school is er vooral voor het aanleren van de basisvaardigheden en het aanbieden van een zo breed mogelijke reeks van competenties, om de leerlingen zo optimaal mogelijk te laten kiezen. Docenten krijgen met name een begeleidende rol, worden een vertrouwenspersoon, is de verwachting. Leerlingen, jong en oud, zullen meer dan voorheen betrokken moeten worden bij de fysieke vormgeving van het CGO. "Ook al zijn zij na verloop van tijd weer weg, en soms zelfs nog voor de nieuwbouw of verbouwing gereed is, zij kunnen wel waarden formuleren die ons als architect helpen", constateert Jaap Nieskens.

En dan komt het 'bedrijfsverzamelschoolgebouw' in beeld, wat tegelijk ook het 'dienstenverzamelschoolgebouw' is. Met voor Alfons Hams een sterk regionale verankering. "Tachtig procent van de leerlingen blijft na school in de regio werken. Dat biedt dus grote kansen voor bedrijven en instellingen in de regio om zich binnen het onderwijs te manifesteren. Zij zouden het schoolgebouw als een 'meeting point' moeten zien. Zij kunnen de context vormen voor het leren, zij zijn immers de leef- en de leerwereld van de leerlingen." ◀

BNA-Onderzoek

De studie 'de Competentiegerichte Leeromgeving' is een initiatief van de toenmalige Stichting Architecten Research Onderwijsgebouwen (Staro). Na een intensief vooronderzoek en een tweedaagse workshop in 2008, met als doel nieuwe interieurconcepten voor competentiegericht onderwijs in leerdomeinen te ontwikkelen, kreeg adviesbureau M3V opdracht tot een studie naar de onderwijskundige definitie van wat Competentiegericht Onderwijs is. Deze is verwoord in de notitie 'Kunt u voor mij een school bouwen voor competentiegericht leren...', die begin 2010 is afgerond. Deze is te bestellen via <http://www.bna.nl/nl/service/bestellen,bna-onderzoek>.

De resultaten van de studie werden op 28 april jongstleden gepresenteerd tijdens een symposium. Zij vormen nu de basis voor een onder een aantal architectenbureaus uitgezette ontwerpstudie.

Meer informatie, ook over de ontwerpstudie vindt u op www.bna-onderzoek.nl, competentiegericht onderwijs.